דברים ב

א. נאָך דער הקדמה בתחלת פרשתנו וועגן דעם מצב, זמן ומקום וואו אידן און משה האָבן זיך געפונען בשעת אמירת משנה תורה, הויבט אָן די תורה איבערצוגעבן וואָס משה האָט גע־זאָגט די אידן[1]: „ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה".

שטעלט זיך רש"י אויף „רב לכם שבת" און איז מפרש: „כפשוטו. ויש מדרש אגדה הרבה לכם גדולה ושכר[2] על ישיבתכם בהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים קבלתם תורה מניתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושרי מאות".

דאָרף מען פאַרשטיין:

א) רש"י בפירושו על התורה קומט דאָך מפרש זיין פשוטו של מקרא — היינט פאַרוואָס באַגנוגנט ער זיך ניט מיט'ן פירוש „כפשוטו" (אז „רב לכם" מיינט „די לכם") און ברענגט אויך א „מדרש אגדה"?

[מפרשים[3] לערנען, אז לויטן ערשטן פירוש איז שווער, וואָרום לפי זה האָט געדאַרפט שטיין בפירוש „די לכם" (ניט „רב לכם"). אָבער לכאורה איז דאָס ניט קשה, ווייל מען געפינט שוין פריער אין פירוש רש"י[4], אז ער טייטשט „רב" — „די", און ער ברענגט ניט קיין צווייטן פירוש].

ב) אין דעם צווייטן פירוש, אז „רב" איז פון לשון „ריבוי"[5] („הרבה לכם"), ריבוי גדולה וואָס איידן האָבן באַקומען „בהר הזה" — איז ניט פאַרשטאַנדיק:

1) פאַרוואָס רעכנט רש"י פרטים פון „גדולה" וואָס שטייען אין „מדרש אגדה" — לשיטתו (פשוטו של מקרא) האָט ער געדאַרפט ברייגנגן די „גדולה" (וואָס האָט זיך אויפגעטאָן „בהר הזה") וועלכע איז מפורש אין פשוטו של מקרא[6]: „הנהי' כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש גו'"?

— רש"י דערמאָנט נאָר קבלת התורה — „קבלתם תורה" — אָבער ניט דעם „השמע עם קול אלקים גו'" ביי מתן־תורה, וואָס דער פסוק גופא רופט עס „דבר הגדול" — דער „קול אלקים מדבר מתוך האש".

2) אין די ענינים וואָס רש"י רעכנט, איז ניט (אויף אַזויפיל) ניכר די גדולה וואָס איז נתחדש געווארן אין זיי „בהר הזה": קבלתם תורה (ומצות) איז ניט (אינגאַנצן) א דבר חדש, ווייל שוין אדם הראשון, אברהם[7] וכו' האָבן מקבל געווען (הוראות) תורה, בני נח כולם זיינען נצטווה געווארן די ז' מצוות[8], ס'איז געווען ישיבת שם ועבר[9], און ביי אידן

1) פרשתנו א, ו.

2) כ"ה בדפוס ראשון ושני וברוב כת"י רש"י שתח"י. ולכאורה מתאים יותר מהנוסח שבדפוסים שלפנינו „הרבה גדולה לכם ושכר".

3) שפתי חכמים.

4) וארא ט, כח.

5) להעיר מפרש"י קרח טז, ז. ובראי"ם שם. ואכ"מ.

6) ואתחנן ד, לב־לג. ולהעיר, שגם בגילוי השכינה שבסנה נאמר (שמות ג, ג) „המראה הגדול הזה".

7) בו מפורש וישמור גו' ותורותי (תולדות כו, ה) יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך הוי' גו' (וירא יח, יט).

8) פרש"י משפטים כד, ג.

9) ראה פרש"י ח"ש כה, יז. תולדות כה, כב. שם כח, ט.

האָבן תורה ומצות זיך אָנגעהויבן פון די אבות[10]; אויך דער ענין פון סנהדרין (שופטים) איז געווען לפנ"ז — אפילו באָ גוים (כמובן בפשטות)[11] וכ"ש וק"ו באָ אידן[12].

ב. נאָך דיוקים אין דעם צווייטן פירוש:

א) דער סדר ווי רש"י רעכנט די ענינים (משכן, תורה וסנהדרין), שטימט ניט מיטן סדר הזמנים ווען זיי זיינען געווואָרן: פריִער איז געווען קבלת התורה, דערנאָך[13] מינוי הסנהדרין, און ערשט לבסוף הקמת המשכן[14].

ב) רש"י זאָגט „משכן מנורה וכלים" אויסגעטיילט מנורה פון שאר כלי המשכן[15] — און ניט „משכן וכליו" (סתם), וואָס איז כולל אויך די מנורה?

ג) רש"י טייטשט אָפּ סנהדרין „שרי אלפים ושרי מאות", און איז משמיט די „שרי חמישים ושרי עשרות"[16].

די קשיות ווערן נאָך שטאַרקער בשעת מען זעט אָז אין ספרי[17], וואָס איז (לכאורה) דער מקור פון רש"י'ס פירוש, שטייט טאַקע עשיית המשכן נאָך קבלת התורה ומינוי הסנהדרין: עס שטייט „משכן וכלים" (און עס ווערט ניט אויסגעטיילט די מנורה[18]); און עס ברענגען זיך אויך „שרי חמישים ושרי עשרות"

און רש"י איז משנה (און אין דריי פרטים אין דעם צווייטן טייל אַליין פון זיין פירוש) פון מקור פירושו!

---

10) תולדות כו, ה ובפרש"י.

11) ולהעיר מפרש"י בראשית ו, ב: והשופטים. ויר"א יט, א: מינוהו שופט. וראה רמב"ן וישלח (לד, יג) בארוכה.

12) ואף שהתמנות שרי אלפים כו' באה לאחרי טענת יתרו „גבול תבול גו'" ובעצת יתרו דוקא (יתרו יח, יח ואילך). — הרי אדרבא שם הי' החידוש שמשה התחיל „ושפטתי בין איש ובין רעהו", אבל פשיטא שלפני זה היו שופטים בנ"י. ולהעיר מהזקנים שהיו במצרים (שמות ג, טז).

13) פרש"י יתרו יח, יג. בראב"ע ר"פ יתרו (הובא באברבנאל שם), שמינוי השופטים היה קרוב למסע בני ישראל מהר סיני, ומביא ראי' לדבר מפרשתנו, שאחרי הציווי „רב לכם שבת גו' פנו וסעו", כתיב (א, ט) „ואומר אליכם בעת ההיא לאמר גו'", סיפור מינוי שרי האלפים וכו'. [ולהעיר שבתי"ע כאן מונה מינוי הסנהדרין אחרי עשיית המשכן].

אבל מפשטות הכתובים ביתרו שם, משמע, שמיד אחרי בקשת יתרו (שהיתה למחרת יוהכ"פ) מינה משה את השופטים. ומ"ש כאן „בעת ההיא", י"ל (ע"ד פירוש הרמב"ן כאן למ"ד יתרו קודם מ"ת בא) ש„בעת ההיא" היינו בעת היותם בהר סיני.

14) כדיוק חידושי ופירושי המהרי"ק והמשכיל לדוד כאן.

ביאורו של המהרי"ק „כי מחלוקת היא בספרי, ורש"י עשה משני הדעות לפי אחד והקדים הדעת הקודם" — תמוה.

תירוצו של המשכיל לדוד שאחרי קבלת התורה הי' חטא העגל, „ויאמרו ח"ו שיצא שכרם בהפסדם לפי שעשו שם מיד העגל, לכך הקדים להם מעשה המשכן שהוא תיקון העגל" — אינו מובן, כי [נוסף ע"ז שע"פ פשש"מ קשה לומר „שיצא שכרם בהפסדם" ואיבדו המעלה דמ"ת, הרי] כבר פרש"י (תשא לג, יא) ש„בי' תשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי כדברך", שזהו לפני עשיית המשכן.

15) כדיוק המשכיל לדוד כאן.

16) כמו בכתובים — יתרו יח, כא. כה. פרשתנו א, טו.

במלחמת מדין נזכרים ג"כ רק שרי אלפים ושרי מאות (מטות לא, יד. מח. נב. נד) — אבל שם מדובר בשרי המלחמה, וכאן קאי בסנהדרין (שופטים), שצריכים לשאת „טרחכם ומשאכם וריבכם".

17) דפוס ראשון, שנוסחתו הכי קרובה לנוסח רש"י. וראה גם ת"י כאן. עקדה כאן בשם המדרש. אבל בספרי מהדורת פינקלשטיין (וכ"ה בנוסח הספרי של המהרי"ק (בפירושו לרש"י כאן) וה„ספרי דבי רב" לספרי כאן) יש עוד שינויים לגבי פירוש רש"י. וראה מהרי"ק שם. וראה גם ילקוט, פסיקתא זוטרתא ומדרש הגדול כאן. ואכ"מ.

18) בשאר גירסאות הספרי (הנ"ל) הובאה גם מנורה בפ"ע. אבל: א) שם הובא גם השולחן (וכ"ה ברש"י לפי המהרי"ק. ולהעיר ממשכיל לדוד). ב) עדיין צריך ביאור מדוע בחר רש"י בענין זה בגירסא זו דוקא.

ג. אויך דאַרף מען פאַרשטיין דעם טעם פון די שינויים בחלק הא׳ פון פירוש רש״י לגבי מקורו בספרי[19]:

א) אין ספרי שטייט בלויז „שכר הוא לכם״, און רש״י איז מוסיף נאָך אַן ענין „גדולה (ושכר)״[20]?

ב) אין ספרי איז דער לשון „שכר הוא לכם ישיבתכם בהר הזה״ — די ישיבה גופא איז דער שכר; רש״י זאָגט אַבער „הרבה לכם גדולה ושכר על ישיבתכם בהר הזה״, אַז דער שכר איז אַ תוצאה[21] פון „ישיבתכם בהר הזה״?

ג) דער לשון הספרי איז „מניתי עליכם״ — דער אויבערשטער האָט ממנה געווען, און רש״י זאָגט „מניתם לכם״[22], אַז די אידן האָבן ממנה געווען.

ד. דער ביאור בכל זה:

„רב לכם״ בפשטות מיינט אַז עס איז ניט נאָר די לכם (ס׳איז אייך ענוג) נאָר מער דערפון: „רב לכם״, ס׳איז צופיל פאַר אייך, מער ווי ענוג[23]; ווי רש״י איז מפרש דעם פסוק[24] „ויאמרו אליהם רב לכם״ (פון טענת קרח ועדתו צו משה ואהרן): „הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה״[25].

און דאָס איז ביי רש״י׳ן שווער אין אונזער פסוק „רב לכם שבת בהר הזה״: „הרבה יותר מדאי״ דער אורך הזמן פון „ישיבתכם בהר הזה״, ווען אידן האָבן מקבל געווען נאָך און נאָך אין תורה ומצות וכו׳ זיינען דאָך געווען (כעין) הכרחים און געבראַכט אַ תועלת גדו־לה[26], עס האָט זיי אויך דערמאַנט כל הזמן דעם מעמד הר סיני וכו׳, ביז אַז דער „הר״ ווערט אַנגערופן „הר האלקים״[27]; איז לכל היותר דאָ מתאים דער לשון „די לכם״, אַבער ווי קען עס זיין „יותר מדאי״[28]?

באַוואַרנט רש״י, אַז אעפ״כ איז דער פירוש הראשון (והעיקרי) פון „רב לכם״ — „כפשוטו״, ווייל לויט דעם תוכן פון המשך הענין דאָ אין פסוק, איז געווען „רב — הרבה יותר מדאי — לכם שבת בהר גו״, וכדלקמן.

ה. ויובן זה בהקדם אַ דיוק כללי, וואָס דער גאַנצער ענין (פון די ערשטע דריי פסוקים) וואָס משה האָט דאָ געזאָגט צו אידן אַז עס איז געווען אַ דיבור

---

19) ומה ששינה רש״י ממ״ש בספרי „שבעים זקנים״, וכתב סנהדרין, ומשמע לכאורה (כנ״ל בפנים) שהסנהדרין הם שרי האלפים וכו׳ — יש לומר, שהוא משום שהזקנים לא נתמנו על ישראל „בהר הזה״, וכמ״ש רש״י בפ׳ בהעלותך (יא, טז) „אף במצרים ישבו עמהם״. ומ״ש (שם) „ואצלתי מן הרוח גו״ — ה״ז הי׳ בקבורות התאוה (אחרי שנסעו מהר סיני) כמפורש בפ׳ בהעלותך שם. ומ״ש בפ׳ משפטים (כד, א) שעלו אל ההר אין זה מינוי על ישראל.

20) מה שהוסיף רש״י תיבת „הרבה״, מובן בפשטות, שהרי זהו פירוש תיבת „רב״ (ל׳ ריבוי). וכ״ה לפי גירסת הגר״א בספרי. ולהעיר מפרש״י דלעיל הערה 5, שפירש „רב״ — „דבר גדול״. ואכ״מ.

21) וכן משמע בפס״ז כאן.

22) ואף שכ״ה בכמה מהגירסאות הנ״ל (הערה 17), יש לבאר מדוע בחר רש״י בגירסא זו דוקא.

23) ומה שפירש רש״י בפ׳ וארא (הובא לעיל ס״א והערה 4) „ורב — די לו״ — יש לומר, שהוא משום ששם מדובר בעונש, ולגבי הנענש (פרעה

שאמר „ורב גו״) כל מידה של עונש היא „יותר מדאי״, אבל לגבי הקב״ה („לו״) אינו אלא „די״.

24) קרח טז, ג. ועד״ז בפ׳ וישלח (לג, יא): „יש לי רב — יותר ויותר מכדי צרכי״.

25) וראה ס׳ זכרון לפרש״י שם.

26) ולהעיר, שעל חנייתם בהר כתיב „ויחז״ „לשון יחיד כאיש אחד בלב אחד״ (יתרו יט, ב ובפרש״י).

27) שמות ג, א. ד, כז. יתרו יח, ה. משפטים כד, יג. ובבהעלותך י, לג: „מהר הוי״.

28) משא״כ לקמן בפרשתנו עה״פ (ב, ג) „רב לכם סוב את ההר הזה״ אין רש״י מפרש כלום, כי שם הכוונה „כפשוטו״, „הרבה יותר מדאי״, שהרי סיבת ריבוי הנדודים היא חטא המרגלים.

מיוחד פון דעם אויבערשטן[29] — „ה' אלקינו דבר גו' פנו וסעו גו' ראה נתתי גו' ולזרעם אחריהם" — וועלט אינ־גאנצן ניט דערמאנט אין חומש במדבר, דער עיקר ארט וואו עס רעדט זיך וועגן דער נסיעה פון מדבר סיני; דער פסוק זאגט דאָרט נאָר[30]: „ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש נעלה הענן מעל משכן העדות, ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני גו'".

דער טעם דערפון איז מובן: דאָ[31] האָט משה רבינו געוואָלט מתאר זיין פאָר די אידן דעם מהלך הענינים אַנ־הויבנדיק פון זייער מצב בזמן מ"ת ביז דעם מצב ווי זיי זיינען געשטאַנען איצט, „בעבר הירדן" — אַרויסברענגענדיק, אז בעצם האָבן די אידן געדאַרפט אריינ־קומען אין א"י באָלד נאָכן זיין ביים בארג סיני, און נאָר צוליב דעם חטא המרגלים האָבן זיי זיך פאַרהאַלטן אין מדבר דעם גאַנצן משך זמן[32].

דעריבער מוז מען דערציילן אז שוין דאָן, וועלן אידן זיינען נאָך געווען „בחורב" (ביים הר סיני) האָט זיי דער אויבערשטער אַנגעזאגט אז זיי זאָלן גיין גלייך קיין ארץ ישראל.

ועפ"ז איז מובן וואָס דער פסוק זאגט „רב לכם שבת בהר הזה": כדי צו מדגיש זיין ווי שטאַרק איז געווען רצונו של הקב"ה צוצואיילן די אידן זיי זאָלן באָלד אַריינגיין אין ארץ ישראל (ובלשון רש"י[33]: „וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ") — ביז, אז ניט קוקנדיק אויף די גרויסע מעלות וואָס עס בריינגט זייער ישיבה בהר סיני, ווערט יעדער פאַרזאַמען זיך דאָרטן (ובמילא — ניט גיין קיין א"י) — „יותר מדאי".

ו. דער פירוש איז אַבער ניט גלאַטיק, ווייל פון לשון „רב לכם שבת" (יותר מדאי) איז משמע, אז די ישיבה בהר איז ניט כפי הרצון — בשעת אז זייער פאַרהאַלטן זיך בהר, ווי ביי אלע חניות, איז געווען על פי ציווי הקב"ה; כל זמן עס איז ניט געווען „נעלה הענן", דער אויבערשטער האָט זיי ניט גע־הייסן אַוועקגיין פון דאָרט איז זייער „שבת בהר" געווען „על פי ה'" (קיום רצון העליון). איז ווי זאגט מען — „יותר מדאי".

דערפאַר ברענגט רש"י א צווייטן פירוש (פון מדרש אגדה) אז „רב לכם" מיינט (ניט כפשוטו, מער ווי גענוג, נאָר) „הרבה לכם גדולה ושכר" — „רב" פון לשון ריבוי (ד.ה. פיל גדולה ושכר)[34].

---

29) בספרי דבי רב לספרי כאן, וכן כתיב שם (י, יג) ויסעו בראשונה על פי ה' ביד משה" — אבל לפרש"י שם (ט, יח) הפירוש ד.על פי ה' ביד משה" הוא עליית הענן ואמירת משה קומה גו'.

בחזקוני כאן, שהמדובר באמירת „הנה אנכי שולח מלאך גו" שבפ' משפטים (כג, כ) — אבל בפשש"מ לא נזכר שם ציווי לנסוע מהר סיני. וגם — אמירה זו היתה לפני מינוי הסנהדרין ועשיית המשכן, ודוחק גדול לומר שגם בזה פליגי ב' הפירושים שבפרש"י.

30) בהעלותך י, יא־יב.

31) ראה בכ"ז גם אברבנאל, אלשיך, מנחה בלולה, ועוד. ולהעיר מכלי יקר כאן.

32) וע"ד המפורש ברש"י לפנ"ז (א, ב).

33) שם.

34) בפ' ואתחנן (ג, כו) פירש רש"י ב' פירושים על התיבות „רב לך": „שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר. ד"א רב לך הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לך". וראה דקדוקי רש"י (באר רחובות) שם. ואולי יש לבאר זה ע"פ הנ"ל בפנים: הוקשה לרש"י איך אפ"ל על רצונו ובקשתו של משה להכנס לארץ ולראות את ירושלים וביהמ"ק שזהו דבר מיותר? וע"ז מבאר, שההפצרה מרובה על המידה „שלא יאמרו כך". ועדיין ק"ק הלשון „רב" (ע"ד הנ"ל בפנים), ולפיכך פירש שהוא לשון ריבוי.

און כדי צו מסביר זיין אַז (אויך) לויט דעם פירוש איז דער מכוון פון דעם זאָגן צו אידן „רב לכם שבת בהר הזה" צוצואיילן דעם „פנו וסעו לכם"[35] („למהר ביאתכם לארץ") — וואָס דער־פאַר ווערט וועגן דער אמירת הקב"ה דערציילט בפרשתנו דוקא, כנ"ל — איז רש"י ניט מעתיק דעם לשון הספרי, נאָר דעם מדרש אגדה[36] וואו דער לשון איז „עשיתם משכן מנורה וכלים קבלתם תורה מניתם לכם סנהדרין כו'", וואָרום דוקא די זאַכן (און אין דעם סדר) באַ־וויזן די גרייטקייט פון אידן צו גיין קיין ארץ ישראל, כדלקמן.

ז. „איידער אידן זיינען אריין אין אַן אייגענער לאַנד, אין אַן „ארץ נושבת" — וואָס דער סדר החיים אין אַן ארץ נושבת (ככל העמים) קען ח"ו דערפירן אַז אידן זאָלן פאַרגעסן אויף זייער אַנדערשקייט פון אַלע פעלקער — האָבן זיי פריער געדארפט פאַרפעסטיקן אין זיך דעם „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"[37], דאָס זאָל ביי זיי נקבע ווערן אין אַזאַ אופן אַז אויך געפינען־דיק זיך שפעטער אין אַן ארץ נושבת זאָלן זיי זיין אַ „גוי קדוש" — „סגולה מכל העמים"[38].

און דערפאַר איז געווען די ישיבה בהר סיני — דאָס האָט אויפגעטאָן אַז אידן זאָלן ווערן אַ „גוי קדוש" בשלי־מות, וואָס אין דעם זיינען פאַראַן, בכללות, דריי ענינים:

די נקודה עיקרית פון אַ גוי קדוש איז — בלשון הכתוב „קדושים תהיו כי קדוש אני" — מען מוז זיין אַ גוי קדוש ווייל „קדוש אני" איז „ושכנתי בתוכם"[39], „עשיתם משכן" עס איז דאָ אַ מקום קבוע וואו עס איז שורה קדושתו של הקב"ה.

עס איז ניט געגנוג דער גילוי אלקות וואָס איז געווען ביי מ"ת — דער „קול אלקים מדבר מתוך האש", ווייל דאָס איז געווען לפי שעה, און ניט אַן ענין פון „ושכנתי בתוכם" בקביעות[40].

וויבאַלד אַז דאָ איז די הדגשה אויף אַזאַ אופן השראת השכינה וואָס פועל'ט אויף אידן (אויך) ווי זיי זיינען אין אַן ארץ נושבת — דעריבער טיילט רש"י אויס מנורה פון אַלע כלי המשכן[41], ווייל מנורה (האָט שוין רש"י מפרש געווען[42] אַז זי) איז „עדות לכל באי עולם שהשכי־נה שורה בישראל"[43].

דערנאָך קומט „קבלתם תורה", אַז די אויסגעטיילטקייט פון „גוי קדוש" דורך

---

35) ראה גם גו"א (לפרש"י) כאן. רמב"ן כאן. עץ הדעת טוב כאן.

36) דלשונו „ויש מדרש אגדה הרבה לכם כו'" — משמע דמעתיק לשון המדרש (ולא רק תוכנו).

37) יתרו יט, ו.

38) שם יט, ה.

39) תרומה כה, ח.

40) ויש לומר, שזהו טעם ההדגשה בהקמת המשכן „כמשפטו אשר הראת בהר" (תרומה כו, ל) — לפי שבו באה לידי קביעות השראת והתגלות השכינה שהיתה בהר (במ"ת) לפי שעה.

41) אלא שמ"מ מפרט ג"כ (אח"כ) „וכלים" — כי מובן ד„ושכנתי בתוכם" שבו(עשיית ה)משכן קשור עם הכלים (והעבודה בהם). ויומתק עפמ"ש בגו"א תרומה (כה, מ) בסופו, דלדעת רש"י הראה הקב"ה למשה בהר כל כלי המקדש, אבל לא משום דנתקשה בהם כבמנורה, רק בשביל שהוצרך להראות לו המנורה הראה לו הכל, כל הכלים — ראה הערה 43.

42) אמור כד, ג. וראה גם משכיל לדוד כאן.

43) ויש לומר, שמטעם זה מודגש במיוחד במנורה שתבניתה נתגלתה בהר (תרומה כה, מ ובפרש"י. בהעלותך ח, ד ובפרש"י) — וכנ"ל הערה 40.

ולהעיר, שלגבי מנורה הובא בפרש"י (בהעלותך שם, א) לשון „גדולה", „שלך גדולה משלהם".

דער השראת השכינה (אין משכן), האָט אָ השפעה און מאַכט אַנדערש (קדוש ומופרש) די הנהגה פון אידן בכל מקום ובחיי יום יום, דורך דעם וואָס זיי זיינען מקבל די תורה והוראה פון דעם אויבערשטן.

און כדי אידן זאָלן וויסן און פאַרשטיין געוויס וואָס זיינען די הוראות התורה — דאַרף זיין דער דריטער ענין — מינוי הסנהדרין — וואָס זיי לערנען די אידן די דיני ועניני התורה און וווייזן ווי זיי זאָלן אויספירן די הוראות התורה בפועל.

דערמיט איז אויך מובן פאַרוואָס רש"י ברענגט נאָר „שרי אלפים ושרי מאות", און ניט (ווי אין ספרי — מהכתוב) אויך „שרי חמישים ושרי עשרות": דאָס וואָס מ'האָט ממנה געווען אויך „שרי חמישים" און „שרי עשרות" איז נאָר געווען אויפן משך זמן וואָס אידן זיינען געווען בדרך אין מדבר, געפינענדיק זיך אין מסעות במדבר[44] וטלטולי הדרך וכו', פאַדערן זיך „שרים" אויך אויף קלע־נערע קבוצות; אָבער ווען אידן זיינען אַריין אין א"י, אין אַן ארץ נושבת ומקום קבוע, זיינען מער ניט מוכרח „שרי חמישים"[45] און אודאי ניט קיין „שרי עשרות"[46].

44) משא"כ במלחמה — רק שרי אלפים ושרי מאות (מטות לא — יד, מח, נב, נד), אבל ראה לעיל הערה 16.

45) וענין שרי החמישים הנזכר בשמואל א (ח, יב) ובמלכים ב (א, ט ואילך) ובישעי' (ג, ג) — נראה שפירושו שונה מ„שרי החמישים" שבפ' יתרו ודברים. ואולי הוא ע"ד הפירושים שהובאו באברבנאל יתרו שם. ולהעיר שבשמואל שם לא הובאו שרי מאות. וראה רד"ק וביאור הגר"א ישעי' שם.

46) אבל להעיר מפרש"י מקץ מד, יג: עיר בינונית של עשרה בנ"א. — ורש"י הנ"ל בלאה"כ צע"ג לומר שבפשוטו (של מקרא (וענין)) מקום

און וויבאַלד אַז רש"י רעכנט נאָר די ענינים וועלכע זיינען מוכרח צו דער גרייטקייט לעבן אין ארץ ישראל ווי אַ גוי קדוש, דערמאָנט ער נאָר „שרי אלפים ושרי מאות".

ח. ע"פ כהנ"ל וועט מען אויך פאַר־שטיין דעם טעם פון די אַנדערע שינויי הלשונות אין פירוש רש"י לגבי לשון הספרי (דלעיל סעיף ג):

לויט רש"י איז כוונת הפסוק „רב לכם וגו'" צו מרמז זיין ניט סתם עניני שכר וואָס אידן האָבן באַקומען „בהר הזה", נאָר דאָס וואָס די ישיבה בהר האָט אויפגעטאָן אַז אידן זאָלן וועלן מוכן צו דער כניסה לארץ; און דערפאַר באַ־גונגט זיך ניט רש"י מיטן לשון „שכר" און זאָגט אויך „(הרבה לכם) גדולה" — ווייל דער עיקר איז דאָ די „גדולה" צו וועלכע אידן זיינען צוגעקומען דורך ישיבתם בהר.

און וויבאַלד אַז די „גדולה" איז (ניט די ישיבה בהר גופא, נאָר) דאָס וואָס איז געקומען אלס תוצאה פון זייער ישיבה בהר — דערויבער זאָגט רש"י (ניט „שכר הוא לכם ישיבתכם בהר הזה", נאָר „שכר על ישיבתכם כו'".

ויש לומר, אַז די צוויי לשונות אין רש"י — גדולה ושכר — זיינען פאַר־בונדן מיט די צוויי ענינים אין כניסה לארץ וואָס שטייען דאָ בהמשך הכתובים: א) דער עצם אַריינקומען קיין א"י — אויף דעם פאַדערט זיך אַז אידן זאָלן האָבן „גדולה", זיי דאַרפן זיין אַ

מושב עשרה בנ"א נקרא עיר. ולא עוד — ושינה רש"י והוסיף בל' הב"ר (פצ"ב, ח) „בינונית", מכלל דגם פחות מעשרה — עיר היא אלא שקטנה היא! וראה סנה' טו, סע"ב (ובתוס' שם מעמוס ה, ג). מגילה ה, א. ואכ"מ.

„ממלכת כהנים וגוי קדוש", כנ"ל; ב) דער אופן הכניסה: „באו ורשו" — „אין מערער בדבר . . לא היו צריכים לכלי זיין"[47] — דאָס איז אַ שכר וואָס אידן האָבן באַקומען פאַר דעם וואָס זיי האָבן געטאָן בזמן ישיבתם בהר.

ט. עד"ז בנוגע מינוי סנהדרין, בא וועלכן[48] עס זיינען געווען ביידע זאַכן: ציווי ומינוי: 1) דורך דעם אויבערשטן — „וצוך אלקים"[49], 2) דורך „ויבחר משה" און „הבו לכם"[50].

אין ספרי וואו מען ברענגט ארויס ענין השכר געגעבן פון דעם אויבערשטן — איז ער מדגיש „מניתי עליכם",

ברש"י וועלכער איז אויסן די גדולה פון די אידן — מניתם לכם".

יוד. פון „ינה של תורה" שבפירוש רש"י:

רש"י איז מעתיק פון פסוק נאָר די וועדטער „רב לכם שבת" (אָן די וועדטער „בהר הזה") און טייטשט „כפשוטו" [און ערשט אין דעם מדרש אגדה ברענגט ער די וועדטער „בהר הזה"] — ויש לומר, אַז דערמיט איז ער מרמז אַ הוראה כללית אין עבודת ה':

אַ איד דאַרף וויסן, אַז אַ מצב פון „שבת" — בלייבן זיצן אויף איין אָרט, שטיין אויף דער זעלבער דרגא בעבודתו ית' און ניט גיין ווייטער און העכער — איז „רב לכם" „כפשוטו": „הרבה יותר מדאי".

ווי גוט און הויך עס זאָל זיין דרגתו בעבודה, איז אַבער אַ המשך זמן פון „בלייבן זיצן" אויף דער זעלבער דרגא איז — אָפגעגעבן אויף דעם צופיל צייט. אַ איד דאַרף זיין אַ „מהלך", כסדר שטרעבן צו און גיין אַלץ העכער — מעלין בקודש[51].

יא. נאָך אַ הוראה וואָס מען קען אַרויסנעמען פון דעם פירוש רש"י:

ווי גערעדט כמה פעמים[52], האָבן אַלע פירושים אויפן זעלבן פסוק אַ שייכות זה לזה, ובפרט בנדו"ד — די צוויי פירושים וואָס רש"י ברענגט דאַ בפירושו.

און דאָס איז די הוראה: די צוויי ענינים בשייכות דער כניסה לארץ — (א) דער פירוש כפשוטו, אַז אידן דאַרפן גיין וואָס שנעלער כובש זיין ארץ ישראל בפשטות, און (ב) דער פירוש אַז דאָס מיינט די הכנה רוחנית צו דער כניסה לארץ, „עשיתם משכן כו' קבלתם תורה מניתם לכם סנהדרין כו'" — זיינען תלוי זה בזה:

דוקא דערפאַר וואָס מ'איז אַ גוי קדוש[53] מ'האָט הרבה גדולה ושכר — באַקומט מען ארץ ישראל

פאַרקערט ווי בא אַנדערע פעלקער — וואָס ווערן אַ פאַלק איז פאַרבונדן מיט באַקומען אַ לאַנד וואו זיי לעבן[54],

ביי אידן איז דער ענין פון „רב לכם שבת" — כפשוטו, דער „למהר ביאתכם לארץ" איז ניט נאָר אַ מהירות בזמן, נאָר אויך (ובעיקר) אַ מהירות באופן פון

---

47) פרשתנו א, ח ובפרש"י.

48) ועד"ז גם בתורה (מ"ת וקבלתה) ובמשכן (הראית בהר ועשיתו).

49) יתרו יח, כג. ופרש"י שם.

50) יתרו יח, כה. פרשתנו א, יג.

51) ברכות כח, א. ושו"נ.

52) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782.

53) ובלשון הרס"ג (האמונות והדעות מ"ג ס"ז): „כי אומתנו איננה אומה כי אם בתורותיה".

54) להעיר מגח יו"ד — ה, כ, לא.

„ביאתכם" (דורך — פי' השני — ריבוי גדולה) — „אין מערער בדבר", בלי מלחמה און בלי כלי זיין[55].

אין אַנדערע ווערטער:

די שייכות פון ארץ ישראל צו אידן איז אינגאַנצן אַנדערש ווי ביי אַנדערע פעלקער: ביי די אומות העולם האָט זייער לאַנד ניט קיין קשר עצמי מיט זיי, און מהאי טעמא דאַרפן זיי מלחמה האַלטן פאַר איר; משא"כ ביי אידן איז זייער פאַרבונד מיט ארץ ישראל אין אַן אופן (און בעת אידן זיינען אינעם מצב פון „גוי קדוש" בגלוי איז עס ניכר בגלוי) אַז דאָס לאַנד באַלאַנגט בעצם צו בני ישראל, ובלשון התנחומא[56] „בחר בארץ ישראל כו' ובחר לחלקו ישראל כו' אמר הקב"ה יבואו ישראל שבאו לחלקו וינחלו את הארץ שבאה לחלקו",

און דורך אַ ברית וואָס קען קיינמאָל ניט צעשטערט ווערן — ובמילא איז „אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה":

וכן תהיה לנו בקרוב ממש, אַז מ'וועט זוכה זיין[57] צו באַקומען ארץ ישראל ובשלימותה, אין אַן אופן פון „אין מער־ער בדבר ואינכם צריכים למלחמה"[58], במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ דברים וש"פ עקב תש"מ)

---

55) דאילו זכו הי' ביאתם לא"י באופן זה (כנ"ל בפרש"י פרשתנו שם).

56) ראה ח. וראה מכילתא בתחילתה.

57) שאו אתי עם ענני שמיא (סנה' צח, סע"א).

58) ומ"ש הרמב"ם (הל' מלכים ספי"א) שמשיח „ילחום מלחמות ה'", הרי שם (בס' דהלכות הלכות) מביא מה שהוא ודאי באיזה מצב שיהי', אפילו באם לא זכו (ח"ו) כמבואר בארוכה במ"א (וראה שיחת מוצאי ש"פ מטו"מ תשל"ט (לקו"ש חי"ח ע' 418 ואילך). לקו"ש חכ"ז ע' 205. ועוד).

ועוד י"ל: ע"פ ההמשך ברמב"ם שם (בדפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור) „אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו", משמע ש(עיקר) המלחמה הוא לא בשביל כיבוש א"י גופא, כ"א ענינה „כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה ולא יהי' להם נוגש ומבטל" (לשון הרמב"ם שם פי"ב ה"ד). וראה לקו"ש חי"ח ע' 279.